

VIT KUNNU ØLL VILLEIÐAST

Í 1963 VARÐ **ADOLF EICHMANN** DØMDUR TIL **DEYÐA** AV STATINUM **ÍSRAEL** FYRI **BROTSGERÐIRNAR**, HANN STÓÐ FYRI UNDIR **NASITÝSKLANDI**. HANN SEGÐI HANN SEG VERA **ÓSEKAN**, HÓAST HANN HEVÐI **SAMSKIPAD** ØLL TOKINI, SUM FØRDU **JØDARNAR** BEINT Í ELDIN. **VILLEIDDUR** AV VÓNINI, SUM **NASISMAN** BAR VIÐ SÆR, VISTI HANN **IKKI**, HVAT HANN GJØRDI. Í **SAMTALE FØR DØDEN** SPÆLIR FØROYSKI **OLAF JOHANNESSEN** ADOLF EICHMANN, ARKITEKTURIN HANDAN **HOLOCAUST**

SJÓNLEIKUR

Ruth Winther Poulsen
ruth@sosialurin.fo

Í leikinum eftir Adam Price, Samtale før døden, eru vit í fangabúrinum hjá Eichmann einans tveir tímar, áðrenn hann skal heingjast. Brátt kemur ein av jødisku dómárinum inn í fangabúrið hjá honum. Hann vil læra mannin at kenna, sum hann hevur dømt til deyða, og hann vil royna at skilja hansara gerðir. Eichmann vísir á, at tað er nakað seint, hesin dómárin velur at tosa við seg, men letur hann tó koma inn í fangabúrið at práta hesar seinastu tímarnar, hann hevur eftir. Skjótt eru teir báðir í drúgvum orðaskifti.

Ódjórið var ein bangin maður

Leikurin byggur á sjónarmiðini hjá filosofinum Hannah Arendt, sum fylgdi rættargongdini móti Eichmann, ein av søgunnar mest hataðu monnum, fyri The New York Times. Hon væntaði at síggja eitt ódjór. Í staðin sá hon ein mann, sum var so vanligur, at tað var ræðandi.

– Tað er løgið at siga, men tað hevur verið einastandandi at spælt henda leiklutin, tí at fólk, sum hava verið inni og hugt at leikinum, eru blívín øgiliga rakt av honum. Fólk hava verið upptikin av leikinum, og hetta hevur verið málið hjá okkum, at hann skuldi siga fólk nakað í dag.

Sjálvur kendi Olaf Johannesen ikki nógv til Adolf Eichmann áðrenn hann var boðin leiklutin. Einasta hann vitsti var, at hesin maðurin var ein av heimsins størstu brotsmonnum frá Nasitýsklandi.

Hvussu fyrireikar mann seg til ein slíkan leiklut?

– Eg lesi eina rúgvu. Øll rættargongdin móti honum vardi í fyra mánaðar og liggur á Youtube. Tað eru fleiri hundrad tímar, og eg havi ikki sæð allar upptøkurnar, men nógv av tí havi eg sæð. Og so havi eg lisið bókina hjá Hannah Arendt. Hennara útlægging var, at hon hevði væntað at sæð eitt ódjór, ein stóran fana, og tað sum

hon sá, var ein vanligan, bangnan og ótryggan mann.

– Henda útlæggingin av Eichmann varð so seinni mótsøgd av einari aðrari kvinnu, Bettina Stangneth, sum eisini hevur skrivað eina bók um rættargongdina. Hon sigur, at Eichmann var ein manipulator, at hann leyg, og at hann gjørdi alt fyri seg sjálfan, fyri at seta seg sjálfan í eitt gott ljós, fyri at blíva fríkendur.

– Tað tendraði meg ordiliga nógv at skula vísa hesa dubultheitina. Á ein hátt skal mann forsvara hann. Tað nyttar ikki at halda hann út í strektum armi og siga »sikken ein idiot!« Og tað er heldur ikki tað, leikurin hjá Adam Price snýr seg um.

Evnini at samskipa bóru Eichmann fram

Adolf Eichmann var aldrin nakar skúladrongur og ikki sermerktur til nakað, áðrenn hann fór at arbeiða fyri eitt amerikanskt oljufelag. Hansara ótrúliga kensla fyri tí logiska og fyri at samskipa fekk fólk at leggja merki til hann. Og tað er nettupp henda logiska kenslan, sum fekk hann at rúka uppeftir í arbeiðinum við at týna týsku jødarnar.

– Vit hava brúkt øgiliga nógv tíð uppá at tosa um umstøðurnar rundan um hansara persón, um Nasitýskland tá og alt tað ræðuliga, sum tey gjørdur við at reinsa so nógv út. Tað var so stórt, at tað er næstan ómøguligt at skilja tað ordiligt hvat tað var, sum fekk fólk at gera slíkar gerðir. Síðani noyðist man at miðsavna seg um eitt menniskja, sum kemur inn í eina skipan, sum tann nasistiska. Tá noyðist man at hugsa um, hvussu tann politiska søgan var tá í Evropa. Týskland var jú fullkomiliga niðurundirkomið aftaná fyrsta heimsbardaga, so tá ið nasisman byrjaði, tá byrjaði hon sum ein vón, sum nakað nýbrot.

Í leikinum minnst Eichmann aftur á fyrstu tíðina, tá hann og onnur bjartskygd ung meldaðu seg í ungmannaflokkin hjá høgravenda Frontkämpfervereinigung. Hesi ungu vóru merkt av krígnum, og at Týskland hevði endað sum tapandi landið. Hetta var ein vøkur tíð fyri tey ungu, tí bráðliga